

Eszköztár az igazságos adózásért

Glosszárrium

Adó (tax)

A központi állam, a helyi vagy a regionális önkormányzat által kivetett díj jövedelemre, tranzakciókra, termékekre vagy tevékenységre, saját kiadásainak finanszírozása céljából.

Adóalap (tax base/Taxable base)

Az adózandó tevékenységek összege, valamint az adóköteles vagyontárgyak és aktívák értéke.

Adóalap-erózió és nyereségátcsoportosítás (Base erosion and profit shifting, BEPS)

Ezt a kifejezést az OECD és mások használják ama folyamat megjelölésére, amelynek keretében az adózandó jövedelem áthelyezésre kerül azokból az országokból, ahol szert tettek rá, más, jellemzően nulla vagy alacsony adózású országokba.. Ez az érintett országok adóalapjának "erózióját" eredményezi, és ezáltal csökkenti az adóbevételüket.

Adóbevételi hiány (tax gap)

A különbség az államnak elvileg járó és az általa valójában beszedett adó összege között. Más

szóval ez a különbség a befizetett adó és a között, amire a kormányzat szerint az államnak a törvény szellemének (szemben annak betűjével) megfelelően szert kellene tennie. Egy ország adóbevételi hiányának legnagyobb része az egyének és vállalatok által elhallgatott vagy alábecsült jövedelméből, illetve a levonások és mentességek felülbecsüléséből fakad (adózás alóli kibújás).

Adócsalás (tax evasion)

Az adó törvényellenes vagy csalás révén történő meg nem fizetése vagy alulfizetése.

(Legális) Adóelkerülés (tax avoidance)

Az adóalany által fizetendő adókötelezettség törvényes eszközökkel történő csökkentésére vonatkozó cselekmény. Az adófizetés legális elkerülése keretében az adófizető oly módon igyekszik lefaragni az adó összegét, hogy eközben eljárása a törvény betűjének megfelelően (bár szellemének nem felétlenül). Következésképp ugyan legális lehet az adóelkerülés, de nem kockázatmentes az adófizető számára. Ha az

adóhatóság feltárja azt, akkor az adóelkerülési stratégia az adózóra kivetendő szankciókat vonhat maga után. Ennek folytán az adóelkerülés a kockázat egy bizonyos szintjének elfogadásával jár az adókötelezettség csökkentése érdekében. Az agresszív adóelkerülés ennek a gyakorlatnak a legszélsőségesebb formáját jelöli, amely esetén a büntetés kockázata szintén jelentősen magasabb.

Adókedvezmény (tax breaks)

Az adókedvezmény az adójogi ösztönzések (lásd az „adókedvezménnyel nyújtott ösztönzést” alább) egy formája, és olyan gyakorlatokra vonatkozik, amelyek keretében a vállalatoknak adócsökkentést vagy az adófizetési kötelezettség teljes felfüggesztését helyezik kilátásba (lásd még az alábbi „adószünet” bejegyzést).

Adókedvezménnyel nyújtott ösztönzés (tax incentives)

Külön adókedvezmények, azaz adócsökkentések, amelyeket kormányzatok vállalatoknak – és azon belül főleg külföldi vállalatoknak – nyújtanak beruházásaik ösztönzése érdekében.

Adóparadicsom (tax haven)

Olyan ország, állam vagy egyéb terület, amelyek pénzügyi titoktartást vagy nagyvonalú

adószabályokat kínál és ezzel más országok, államok vagy egyéb területek adószabályozását aláássa. Ezek a szabályok főként nem helyi illetőségű entitásoknak (egyének, vállalatok, szervezetek, stb.) kívánnak kedvezni. Az adóparadicsom két meghatározó jellemzője a magas szintű pénzügyi titoktartás és az ott bejegyzett vállalatokra vonatkozó alacsony vagy nulla százalékos adókulcs. Kiemelendő, hogy nincsenek nemzetközileg elfogadott ismérvek, amely alapján az adóparadicsomok meghatározhatóak. További részletekről lásd: www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Identifying_Tax_Havens_Jul_07.pdf

Adószünet (tax holiday)

Megállapodás egy vállalat és az állam között, amelynek keretében kijelölésre kerül egy időszak, ami alatt az országban beruházó vállalatnak nem kell adót fizetnie.

Adótervezés (tax planning)

Az olyan stratégiák kifejlesztése és a gyakorlatba történő átültetése - általában könyvelők vagy ügyvédek által -, amelyek egy ügyfélnek segítenek az adóterhe csökkentésében, késleltetett befizetésében, vagy elkerülésében. Ez a gyakorlat gyakran legális.

Adóügyi információcsere egyezmények (Tax Information Exchange Agreements, TIEAs)

Bilaterális egyezmény két ország között, amely szerint az érintett országok adóhatóságai információt cserélnek egymás között egyéni és vállalatok vagyoni érdekeltségeiről egymás országaiban. 2009-ben az OECD bejelentette, hogy feketelistára tesz minden olyan offshore adóztatási joghatóságot (más szóval adóparadicsomot), amely nem írt alá 12 TIEA-t. A TIEA keretében cserélt információ gyakran nem automatikusan nyújtandó, hanem csak egy "kérelem". Ez azt jelenti, hogy az információátadást igénylő adóhatóságnak részletes információs kérelmet kell benyújtania egy konkrét, adócsalással gyanúsított személy vagy vállalat kapcsán, mielőtt bármilyen tájékoztatást tudna neki adni a másik adóhatóság.

A kérelemhez szükséges bizonyítékok olyan teherterelt jelentenek, hogy a TIEA-kat még a fejlett országok is ritkán használják. TIEA-kat elsősorban fejlett országok és adóparadicsomok között kötöttek eddig. A fejlődő országok ezidáig nem tudtak részt venni TIEA-kban, mivel nincs kellő kapacitásuk ilyen egyezmények megkötésére. Az adóigazságért kampányolók ezért az adózással kapcsolatos információk automatikus és

multilaterális cseréjét kívánják megvalósítani, amelynek keretében minden ország automatikusan cserélne egymással információkat és nem csak külön, erre vonatkozó kérelmek kapcsán.

Egyes országok, mint például Hollandia, a bilaterális egyezmények jelentős hálózatával rendelkeznek, és ezért a vállalatok csatornaként használják. A vállalatok így a vonatkozó TIEA-k feltételei alapján válogatnak ama joghatóságok között, amelyek az adózásuk helyszínéül szóba jöhetnek, majd a kifizetéseiket ún. „conduit haven”-eken, azaz ideális pénzügyi csatornaként működő joghatóságokon keresztül vezetik át a teljes adókötelezettségük csökkentése érdekében.

Adóverseny (tax competition)

Eme folyamat keretében az országok egymással versengenek a beruházásokért adókulcsaik csökkentése révén, vagy az adószabályokba iktatott különleges kivételek vonzó hatása által (lásd még az „adókedvezményrel nyújtott ösztönzést” fentebb).

Adózás alóli kibújás (tax dodging)

Ez egy népszerű kifejezés, amelyet az igazságos adózásért kampányolók és a média is szívesen alkalmaznak, ha nem egyértelmű, hogy egy adott

esetben legális adóelkerülésről, adócsalásról vagy a kettő kombinációjáról van-e szó. Fényt derít arra, hogy számos adóelkerülési stratégia visszaélést valósít meg akkor is, ha a szó legszorosabb értelmében törvénytörés.

Az adózás egységes megközelítése (unitary approach to taxation)

Minden multinacionális vállalatot, beleértve annak összes leányvállalatát, egy egységes entitásként kezel az adózás vonatkozásában (ahelyett hogy minden leányvállalatot külön cégek tekintene, mint a jelenleg szokásos piaci ár elvén alapuló rendszerben).

Ez arra kötelezné a multinacionális vállalatokat, hogy minden olyan ország adóhatóságának, ahol jelen vannak, benyújtsanak egy tájékoztatást a globális működésükről, amely egyúttal egy országonkénti lebontást is tartalmaz. Ez megnehezítené a multinacionális vállalatoknak, hogy kibújjanak az adózás alól oly módon, hogy adóparadicsomokba helyezik át a nyereségüket.

Aktívák (assets)

Az aktívák gazdasági erőforrások. Aktívának minősül minden megfogható vagy megfoghatatlan erőforrás, amely felett tulajdonjogot lehet

gyakorolni, vagy amely felett rendelkezni lehet bármely érték előállításánál.

Államkincstár/adóhivatal (revenue authority)

Egy az állami bevételek, ideértve az adókat is, begyűjtéséért felelős pénzügyi hatóság. Országtól vagy joghatóságtól függően a pénzügyi hatóságok feladatkörébe tartozhat az adók beszedése, az adócsalások felderítése és az adóvizsgálatok lefolytatása.

Általános Forgalmi Adó/Hozzáadott érték adó (value-added tax, VAT)

Áruk és szolgáltatások értékesítésére alkalmazott adó, amelyet a fogyasztó fizet az áruk vagy szolgáltatások megvétele során. Az üzleti vállalkozások kötelesek a vevőknek általános forgalmi adót felszámolni, és annak összegét az adóhatóságnak továbbítani. Ezt a fajta adót viszonylag könnyen tudja behajtani az állam, de gyakran regresszív jellegű (lásd alább a "regresszív adót").

Automatikus információcsere (automatic information exchange)

Egy olyan rendszer, amelynek keretében egy adófizető - legyen az természetes személy vagy vállalat - vagyonára és jövedelmére vonatkozó

lényeges információk automatikusan továbbadásra kerülnek abból az országból, amelyben az adózó a jövedelemre szert tett, azon ország felé, ahol az adózó tényleges lakhelye van bejelentve. Ennélfogva az adózó lakhely szerinti országában az adóhivatal betekintést kaphat az adózó adózási nyilvántartásába annak ellenőrzése végett, hogy pontosan vallotta-e be a külföldön szerzett jövedelmét.

Exportfeldolgozó zóna (export processing zone)

Egy, a hatályos szabályozások tekintetében elkülönített terület egy országon, illetve államon belül, amelyben a belső piachoz alig kapcsolódó exportra termelő ipar enyhített vagy felfüggesztett szabályozási keretek és törvények - beleértve az adózási törvényeket - mellett folytathatja működését (lásd még az "adóöztönzést" fentebb).

Fogyasztási adók (consumption taxes)

Az árukra és szolgáltatásokra fordított kiadások után fizetendő adó. Általában közvetett adók, amelyeket gyakran "hozzáadott érték" adónak is hívnak.

Forrásadó (withholding tax)

A forrásnál begyűjtött adó az osztalékra, kamatra vagy egyéb, egyének vagy vállalatok által teljesített

kifizetésekre egy adott adózási joghatóságban, amikor az utóbbiak a szóban forgó osztalékot, kamatot vagy egyéb kifizetéseket egy másik adózási joghatóságban lakó vagy székelő egyénekhez vagy vállalatokhoz juttatják el.

Ha például egy fejlődő országban működő leányvállalat osztalékot kíván adni az Egyesült Királyságban székelő anyavállalatának, akkor a leányvállalatot arra kötelezheti az érintett fejlődő ország adóhatósága, hogy fizesse be az országot elhagyó osztaléknak egy meghatározott százalékát adóként. Bizonyos esetekben a bilaterális egyezmények megszüntetik a forrásadókat az ilyen jellegű tranzakciók esetében.

G8

A G8 a világ nyolc legnagyobb gazdaságának (Egyesült Államok, Egyesült Királyság, Franciaország, Japán, Németország, Olaszország és Oroszország) csoportja. A G8 évente tart vezetői csúcstalálkozót, amelynek során a kormányfők megvitatják a világgazdasággal kapcsolatos és egyéb nemzetközi súlyú ügyeket és igyekeznek azokat megoldani. A G8 az év hátralevő részében is ezen kérdések megoldására törekszik.

Bár a G8 globális politikát vitat meg és hoz létre, ezek betartása nem kötelező és a többi ország maga

döntheti el, hogy eleget tesz-e az ebből eredő elvárásoknak vagy sem.

G20

A G20 a fejlett és fejlődő országok informális csoportja. A Húszak Csoportja (G20), melynek tagjai pénzügyminiszterek és jegybankelnökök, 1999-ben alakult a célból, hogy összehozzon fontos fejlett és fejlődő gazdaságokat a világgazdaság kulcskérdéseinek megvitatása érdekében.

Figyelembe véve a G20 politikai befolyását, hasznos lehetőséget nyújt a donor-országok és a multilaterális szervezetek összehozására a belföldi erőforrások mozgósításának támogatása, illetve az illegális tőkeáramlással kapcsolatos problémák megvitatása érdekében.

Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)

Egy párizsi székhelyű nemzetközi szervezet, amelynek 34 demokratikus és piacgazdasággal rendelkező ország a tagja. Az OECD célkitűzése az emberek gazdasági és szociális jólétét segítő politika elősegítése világszerte. Az OECD adózási ügyekben fontos és befolyásos politikaalkotó.

Hamis számlázás (false invoicing)

Két egymástól független vállalkozás közötti megegyezés az árak manipulációjáról, amelynek révén csökkentik az adózandó nyereséget.

Helytelen transzferárazás (trade mispricing)

Ezt a kifejezést mind a transzferárazással történő visszaélésre (lásd alább), mind pedig a két egymástól független fél közötti hamis számlázásra (lásd fentebb) alkalmazzák. A Keresztény Segély szerint a fejlődő országok évente 160 milliárd dollárt vesztenek a helytelen transzferárazás miatt.¹

Illegális tőkeáramlás (illicit capital flight)

Nagy mennyiségű pénz illegális kivonása egy országból, beleértve a törvénybe ütköző adóelkerülés céljából történő kivonásokat.

Jogellenes pénzmozgás (Illicit financial flows, IFFs)

A törvényellenesen szerzett, áthelyezett vagy felhasznált pénzeszközök határon átnyúló mozgása. Az ilyen jellegű határon átnyúló pénzáthelyezések forrása lehet megvesztegetés, kormányzati tisztviselők által történő lopás, kábítószer-, fegyver- vagy emberkereskedelem, csempészet, vállalati

adócsalás, helytelen transzferárazás vagy visszaélészerű transzferárazás.

Kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezmények (Double tax avoidance agreements, DTAs), illetve kettős adóztatásról szóló szerződések (Double taxation treaties, DTTs)

Ezek a határon átnyúló beruházások kettős adóztatásának lehetőségét kizárni kívánó egyezmények két ország között. A kettős adóztatás elkerülése ésszerű cél, de a kettős adóztatást megelőző szerződések gyakran az eredeti célt messze meghaladó következményekkel járhatnak. Sok beruházó a hatályos szerződések alapján keres célszámot, és a legkedvezőbb feltételeket nyújtó országokon keresztül csatornázza pénzét, hogy ne kelljen utána adózni. A fejlődő országok gyakran olyan, a kettős adóztatást megelőző szerződésbe egyeznek bele, amelyek jelentősen csökkentik az adóbevételek megszerzésére vonatkozó mozgásterüket.

Különleges gazdasági övezet (special economic zone)

Lásd a fenti "Exportfeldolgozó övezet" bejegyzést.

Leányvállalat (subsidiary)

A leányvállalat egy olyan vállalat, amelynek tulajdonosa részben vagy teljesen egy másik vállalat. A multinacionális vállalatoknak rendszerint számos leányvállalatuk van különböző országokban. Amikor egy szülővállalat egy leányvállalatot birtokol, akkor a szülővállalatnak be kell tartania ama ország törvényeit, amelyben a leányvállalat működik. Eközben a szülővállalat a leányvállalat pénzügyi mérlegét belefoglalja a saját, a multinacionális vállalat egészére vonatkozó konszolidált éves beszámolójába. Az adózás szempontjából a leányvállalatok különálló jogi entitások.

Multinacionális vállalat (multinational company)

Egy olyan vállalat, amely a saját székhelyének országán kívül legalább egy másik országban is működik. Az ilyen vállalatok rendszerint különböző országokban rendelkeznek irodával és/vagy üzemekkel, és egyúttal egy központi székházat is működtetnek, ahonnan a vállalat globális irányítását végzik.

Nemzetközi Számviteli Standard Testület (International Accounting Standards Board, IASB)

Az IASB egy önjelölt testület, amely szabályokat dolgoz ki arra vonatkozóan, hogy a vállalatoknak

mely módon kell összeállítaniuk az éves számviteli mérlegüket. Világszerte több mint 100 kormány, beleértve az Egyesült Királyságot, valamint az EU összes többi tagállamának kormányát, általában automatikusan elfogadja és törvénybe iktatja az IASB megállapításait.

A testület könyvelőkből áll, akik közül sokan a Nagy Négy könyvvizsgáló vállalatnál dolgoztak. Az IASB-t részben a Nagy Négy finanszírozza.

A Négy Nagy (Big Four)

A világ négy legnagyobb könyvvizsgáló cége:

a Deloitte, az Ernst & Young, a KPMG és a Pricewaterhouse Coopers.

Offshore pénzügyi központ (offshore financial centre)

Adóparadicsom. Az adóparadicsomok hatásai ezt az elnevezést részesítik előnyben.

Országokénti jelentéstétel (Country-by-country reporting)

Az országokénti jelentéstétel arra kötelezné a multinacionális vállalatokat, hogy szolgáltatassanak részletes információkat a nyereségükről, illetve az általuk befizetett adó összegéről minden olyan országra vonatkozóan, amelyben leányvállalatuk működik, beleértve az adóparadicsomokat is.

Ideális esetben ez az alábbi információk feltüntetését követelné meg a multinacionális vállalatok éves pénzügyi mérlegében.

Pénzmosás (money laundering)

A törvényellenes tevékenységek során szerzett pénzek elrejtésének folyamata, amely azt a látszatot kívánja kelteni, hogy azok jogszerű forrásokból származnak.

Progresszív adózás (progressive taxation)

A progresszív adózás azokat terheli legnagyobb mértékben, akiknek a legnagyobb a fizetőképességük.. Általában jövedelemadó formájában szokás kivetni, ebben az esetben azt jelenti, hogy a növekvő jövedelemmel emelkedik a jövedelemre vonatkozó adókulcs is, aminek következményeképp a magas keresetűek a jövedelmük nagyobb hányadát fizetik be adóban.

Regresszív adózás (regressive taxation)

A progresszív adózással ellentétben a regresszív adózás keretében mindenki ugyanakkora arányú adót fizet, a jövedelmétől vagy fizetőképességétől függetlenül. Ennek eredményeképp a szegények jövedelemarányosan több adót fizetnek, mint azok, akik jövedelmi viszonyaikat tekintve többet tudnának fizetni.

Szokásos piaci ár (arm's length price)

Az áruk és szolgáltatások árának megállapítása két egymáshoz kapcsolódó entitás közötti értékesítés esetén, annak alapján, hogy hasonló tranzakciók során egymástól független entitások milyen árat számolnak fel ezekért.

Szokásos piaci ár elve (arm's length principle)

Az áruk és szolgáltatások árának megszabása két egymáshoz kapcsolódó entitás közötti tranzakciók során, annak alapján, hogy hasonló tranzakciók során egymástól független entitások milyen árat számolnak fel ezekért.

Társasági adó (corporation tax)

Egy vállalat nyeresége után fizetendő adó. Az adó mértéke, illetve annak kiszámítása eltérő attól függően, hogy az adott vállalat székhelye mely régióban vagy országban van.

Tényleges tulajdonjog (beneficial ownership)

Egy jogi kifejezés annak leírására, hogy ki egy adott vagyoni érdekeltiség (például bankszámla, vagyongazdálkodó társaság, vagyontárgy) tulajdonjogának hasznélvezője annak ellenére, hogy névlegesen nem ő az adott vagyoni érdekeltiség tulajdonosa, mivel az más nevében van nyilvántartva. Szükség van egy mechanizmusra,

amely révén az adóhatóságokat és az állampolgárokat tájékoztatni lehet arról, hogy "ki mit hol birtokol". Ennek minden országban – beleértve minden adóparadicsomot is – egy nyilvánosan közzétett, mind a kormány, mind az állampolgárok által hozzáférhető nyilvántartás formáját kellene öltenie, amelyben fel van tüntetve minden, az adott ország határain belül bejegyzett vagyongazdálkodó társaság, alapítvány és vállalat valós tulajdonosa.

Titoktartást biztosító joghatóság (secrecy jurisdiction)

Egy másik, az adóparadicsomokra használt kifejezés, az általuk kínált titoktartás magas szintje miatt. A titoktartást biztosító joghatóság szándékosan vagy akaratlanul lehetővé teszi egyének vagy vállalatok számára, hogy azok kivonják magukat más joghatóságok szabályozása alól, azáltal hogy teljesen vagy részben eltitkolnak releváns információkat. Az egyes joghatóságok által kínált titoktartási szabályok segíthetnek egyéneknek vagy vállalatoknak az adóelkerülésben vagy az adócsalásban. Emellett segíthet bűnözőket és korrupst tisztviselőket a nem egyenes úton szerzett pénzeik elrejtésében a másutt működő hatóságok elől.

Transzferárazás (transfer price)

A szokásos piaci ár elvén alapulva a transzferárazás az áruk és szolgáltatások árának megszabása két egymáshoz kapcsolódó entitás közötti tranzakciók során, annak alapján, hogy hasonló tranzakciók során egymástól független entitások milyen árat számolnak fel ezekért.

Transzferárazással történő visszaélés ("Helytelen transzferárazásként" is ismert) (transfer pricing abuse/transfer mispricing)

Egy olyan gyakorlat, amely révén két vállalat, amelyek ugyanannak a multinacionális vállalatnak a leányvállalatai, árukat és szolgáltatásokat adnak el egymásnak, mesterségesen emelve vagy csökkentve az árakat a célból, hogy majdnem minden nyereségre ott tegyenek szert, ahol alacsonyabbak, vagy akár nullás szintűek az adókulcsok.

Tőkekiáramlás (capital flight)

A vállalatok vagy egyének által történő, nagy pénzüsszegek kivonását - helyi beruházások helyett - jelenti azon országokból, ahol azt megkeresték vagy egyéb módon szert tettek rá. (Lásd még a törvényellenes tőkekiáramlást alább.)

Ügymenet-könnyítési juttatás (Facilitation payments)

A célból történő megvesztegetés, hogy egy tisztviselő egy rutin, mérlegelést nem igénylő intézkedést gyorsabban hajtson végre. Helyenként "kenőpénznek" is hívják. Az ügymenet-könnyítési juttatást tiltja az OECD Vesztegetésellenes Egyezménye.

Visszaélésszerű transzferárazás (abusive transfer pricing)

Lásd a "transzferárazást" fentebb.

¹ A Christian Aid 160 milliárd dollárra becsüli azt a veszteséget, amelyet a fejlődő gazdaságok világszerte évente elszenvednek kieső adóbefizetések formájában. Ez a becslés a Christian Aid "Death and Taxes: the true toll of tax dodging" (A halál és az adók: az adózás alóli kibújás valódi ára) című 2008-as kiadványában jelent meg. Simon Pak a *False Profits: Robbing the Poor to keep the Rich Tax Free (Hamis haszon: a szegények kifosztása a gazdagok adómentessége érdekében (kiadta a Christian Aid 2009-ben))* című tanulmányában további, részletesebb kutatást folytatott a helytelen transzferárazásról.

